

Radio emisija Litrati – 90 godina tvornice cementa u Koromačnu

Radio Labin, 7.5.2016.

Emisiju možete poslušati na:

<https://www.mixcloud.com/RadioLabin/litrati-koroma%C4%8Dno-90/>

Transkript emisije napravili: učenici SŠ Mate Blažina, Labin, Povijesna i zavičajna grupa (voditeljica: profesorica povijesti i hrvatskog jezika Dijana Muškardin)

- Naša emisija, Litrati, dragi slušatelji govori o ljudima, ljudima generacija. Do sada nismo gonali o ljudima ki su delali va jene kumpanije ka je stora devedeset let. Ljudima ki su svoj život doli jene fabrike. Jene vele kumpanije. Kede su generaciji i generaciji prehronili fameji. Deca od svojih deci. I tako od kolena na koleno. Jedina fadiga ni lahka, baš jedina. Ali ni lahka fadiga nanka va kove, va kove minerala va, na va pure kad su bili ljudi kad su šli s našega kraja, ali ni lahka nanke ova fabrika, a nanke malo va fabrike, va o ke ćemo danaska gonat va naše emisije Litrati, jene, ja ću reć dipošne, posebne emisije Litrati o fabrike cementa Koromačno danaska ka nosi jime Holcim.

Fabrika je stora, fabrika ka dela već devedeset let od miljor devetsto dvajest šestega i ku je, ka je dola puno ljudi. Puno ljudi vega kraja pa i šire. Puno ljudi je delalo. Ali smo rekli, puno ljudi je tu nošlo baš uno ca robi za prehronit, za zgojit svoje deca, za prehronit svoje fameje. Bez cementa, fala Bogu, ne more se zidat, to si znamo. Ne morete zidat kući, ne morete zidat placi i mosti. Pa ne morete, ama ku baš recemo delat nic. Tu je nesto kuko, kako i telo. Telo bez kega se ne more.

Ben, tako moremo reć i za cement. Neki je srećan, neki je manje srećan. A neki ni mrvli. I s fatigo, ali ona je tu. I bolje ni i bolje nanke ne more bit. Nanka je ne bude. Lepo je to kada je jedonput na leto i ne samo jedonput se nojdu ljudi te fabriki ki su vajka veseli, oni ke su va pržone preko tristi let forši, i oni se nojdu va kompanije i kada sedu za stol, kad se co poji, kad se popije, ona put se oni domisle onih dnevi, neki ki su bili teški, neki ki su bili lahki, neki ki su bili danaska kad hi gledan onaj put se oni smijiju kuko je ki co kemu napravi.

I kada to poslihate, ono put vidite da su oni bili jena fameja, fameja nanke somi neso znali kukova je to fameja. Danas se vidi da je to fameja jene vele sloščini. Ma cujte, imet devedest let, delat, je već nešto ca se more i pofolit, je tako? I saki se more pofolit s devedeset let ako dela i je na takove pozicije da tako recemo, hrvotski, da more dodat jene korist ljudima.

Danaska ćemo gonat o životu baš te fabriki. I ljudima va te fabriki. Fabriki cementa va Koromačni. Njenih devedeset let, ali ne celemu životu, već ćemo reć na svoju fozu po

kuščić tega života va fabrike. Forši nećemo se reć i nedaj boh da se se rece, ali ako nis drugo ćemo počakulat i domislit se jenega lepega vremena.

Sako toliko mi ćemo pocinut da forši malo zmocimo usta s necen, a pokle, a va ten kad budemo pocinuli, ćemo van pustit neko muziko s ko ćete vi uživat. I sada da recemo danska va našen studije za počakulat odeka s manun, odeka va naše emisije našega radija, radija Labina, je Milan Radović. Ka je rojen miljor devetsko tristi drugi ka je eko, već puno let va te fabrike. Tu je Remiđo Batelić i tu je Lino Dobrić od Koromačna. Pa mi ćemo počakulat i mi ćemo reć nešto o semu temu, o temu životu.

- Šijor Milan, dobar van don želin, malo bliže mikrofona, kuko ste?

- Dobro.

- Dobro ste?

- Ja, nego ča.

- Kega leta ste vi poceli delat va fabrike?

- Poče son delat pedeset četvrte u dvanaestom mjesecu.

- U dvanaestom mesecu, a od kuda ste vi šijor Milan jušto?

- Od, ja san iz gorenjega kraja u Šumberu.

- Aha, gorenji kraj.

- Ja, ja.

- Tamo ste, tamo van je fameja, Radovići, alora, od Radovići ste vi.

- Radović, Martinačić je šora nome.

- I pedeset i cetrtega leta ste šo iskat kruh.

- Iskat san šo kruh i san priša tu ko najprije traži san u rudniku, tu nison moga dobiti pa san bio u Puli u Uljaniku da ću tamo, i tamo su mi reki pošalji dokumente ćemo te zet. Međutim oglas u Vjesniku san našao taj isti dan da Koromačno treba tehničara i onda san ja, ovaj, doma to reka, mat mi je rekla bolje ti je u Koromačnu nego u Puli, tu ti je bliže. Ustvari tu je onda bilo dalje nego u Puli.

- Zoc, zoc je bilo dalje?

- A kurjera su bile samo za smijene ljudi i tako dalje. Ni bilo kurjere dosta nego, ni bilo, niš ni bilo. Bijela cesta, to je teško bilo i tako.

- Ni bilo telefonini, ni mobiteli ni kurjeri.

- Ništa ni bilo, nic, nic tega ni bilo.

- Najbolje se pomoć samo s bicikletu, a?

- Bičikleta ja, malo su preveli usponi za tamo.

- Ni lahko poč va Koromačno, forši zazdolon bi se šlo ma pokle za zgoron.

- E tako.

- Ma ja ma to tako biva. Ko delo ste Vi prvo dela? Ko najprvo delo ste dela tamo?

- A najprije san dela kao tehnički crtač i bio sam na probnom radu tri miseca. I pokle tega pomalo san napredovao i san dobio mesto pogonskog tehničara pa kasnije san postavljen za rukovoditelja strojarskog održavanja.

- Recite, to je bilo puno ljudi ona put, se domislite?

- A onda je bilo puno ljudi naročito jer je sve bilo ručno, ručni rad. U kamenolomu hi je bilo strašno mnogo, a same radione s kojima san ja sudjelovao, rješavao probleme, nas je bilo jeno četrdeset, ali smo sve radili sami, rezervne dijelove i sve skupa za remonte i uskakali popravke dnevne koji su trebali i poslije se delalo na rezervnim dijelovima. Tako da smo za remonte uvijek imali sve spremno.

- Vi ste imeli, kako je biste reka va frantoje gorika kadi ste delali kamik, va kove. Ljudi, ali delali ste kusi za makini, ko se co razbilo ste delali somi?
- Najviše somi, neke stvari nismo mogli i lijevanje se je vani izvađalo. A ovaj, drugi dijelovi više manje koji su se mogli poli nas delat smo mi sami, većina smo sami.
- Recite, to vreme kad ste vi poce, cement ni bi va vrećah? Ili je?
- Je, je.
- Ja, va vreći ste ga?
- Va vreće, va vreće.
- I tako se je on prodava, tako se proizvodi?
- U vrećama kao ča je danas od pedeset kilograma i to se je prodavalo najviše u ono vrijeme, na početku je bila oprema brodovima, a pokle se se vise kamioni i tako, Istratrans se je pojačavao i on je to vršio.
- On je to peljo ča
- Većinom, većinom on.
- Ali i iz brodi ste reka.
- I brodi su bili ja.
- Recite kad ste delali tamo, ste imeli svoju kuhinju za marendu, neste ono vreme imeli već pedestet i cetrte, šezdesete?
- Ne nešto je bilo ma je bilo privatno.
- Ca privatno, kako to?
- Recimo ja san ručao u gore u onoj oštariji ma je bilo, neki Vozila je bi tamo šef.
- Aha, vi ste tamo se hronili. Kad govorimo o te kove, kove, se trefilo ono vrime kakova dišgracija, da je ki...
- Bilo je, bilo je, tamo su, materijal se je krca ručno u vagonete, pa je teleferikom se peljalo vamo u magazin zalihe. I onda je bilo tamo jako opasno i jedan čovjek je stradao isto.
- Alora teleferikon ste, vis to neson zno. Teleforikon se nakrco mac materijala i onajput to s teleferikon zdolon se spusti va magazin.
- Da i tamo je čovjek čekao i ga otkopčao sav i otpeljao na lagarovanje materijal. I od tuda se je onda zima i se slalo va drobilicu.
- A vidite vi to. Recite, to vrime kad ste vi priša va Koromačno, vi ste mlod bi, ne? Ali ca ste hodi saki don, ste hodi, ili kako ste. Vi ste žive tamo?
- A ja san hodi doma va subotu i nedilju son se već vraća da bin stigao na vrijeme.
- A kade ste sto to vrijeme? Kade ste bivo?
- A dole son ime jenu sobu va Koromačni.
- Ste se oženi, kega leta?
- Nisan.
- Niste se oženili?
- Nisan ni danas.
- Ni danas?
- Ne, ne.
- Vi ste slobodni lovac?
- Slobodni.
- Ja, ma to je dubro, je. Kako ste vi rivo to tako napraviti, i formula za nekeh, a?
- Ča ja znan, malo te je delo vuklo pokle je malo škola pa su pokle san bi čak i na studijama u Mariboru i san tamo završio za pogonskog inženjera.

- Koliko let ste sve skupa dela va Koromačne, koliko let?
- A jeno tristi osan. Jer san ša u invalidsku.
- U invalidsku penziju ste šo?
- Ja, ja.
- Nači tristi osan let ste dela baš va Koromačne?
- Tako otprilike.
- Puno je to, a?
- A je dosta.
- Da li dok ste dela van je prišla želja da grete nederi drugomori iskat bolje ili tako nešto?
- Pa ja san imao ponuda na više mesta. Imo san ponudu u Puli na jedno mjesto. Pa jeno mjesto tamo u Vodnjanu. Zvali su me jednostavno da se dogovorimo, ali nisan ja mario, pokle kad san bi na studijama su me vezali sa ugovoren da buden uz Koromačno i tako.
- Ma vas je zapježalo Koromačno, je tako da je?
- A je, tako san se angažirao. Voli sam rješavat probleme. I tako je to dalje kretalo.
- Kad ste šo u penziju, alora, reka ste vlih da ste va penzije, dvajest i pet let.
- Valje. Još ni.
- Valje dvajest i pet let. Kad gledate to fabriko, od onega vremena kad ste priša do danas, ca bite reka na to?
- A ja to se skoro i ne more uspoređivat.
- Ne?
- Ne to je bilo, to je bilo improvizirano i žbanjano prije, zapravo nije, u svijetu ni postojalo oprashača dobrih, nije postojalo. Pa to je sada tek kad je nova fabrika oprashači malo bolji došli. Inače prije nije bilo. U Jugoslaviji se tega ni delalo.
- Puno se dimilo, puno je proha bilo nekada.
- A ja, a tako je bilo. Ni bilo drugačije.
- A danaska da vidite ni nic.
- Danaska je fabrika kao da je ferma.
- Kao da je ferma, a?
- Kao da je ferma. Ca stojite va onih zgradah tamo va, baš va Koromačne?
- Ja.
- Va onih zgradah stojite? Alora, blizu fabrike ste?
- Ja, ja, ja.
- Alora, reka ste kao da je fabrika ferma.
- E tako je sada.
- S cen se bavite kad ste va penzije, s cen ste još onako? Ca delate doma? Grete na ribi co?
- Ne, ne. A čitam novine, gren malo vani.
- Aha.
- I tako, više manje.
- Ali vajka vas interešo ca se dela va fabrike, je tako? Kuko hodi fabrika?
- Vajka, sako jutro pogledan da li ide, da li se tić ubraća.
- Da li se tić ubraća, a?
- A to se lipo vidi iz daljine.
- Ca bi reć, ako se tić obraća, onaput?

- Znači da je u normalnom pogonu.
- A dobro je to, dobro je to receno. Alora dobro je to, da li kokov put pridete poli te iz Šumbera, imate kega tamo poli gorenjega kraja?
- Iman tamo nečake, iman tamo.
- Pa rete tamo malo vidit kako to?
- Malo na reje sada kad su otac i mat šli, malo zgubiš.
- A treba poč tamo, tamo je dobrega vina pa kad je mlodega vina onaput malo, a?
- Ja to je u redu ma ja vajka iman neki osjećaj da možda smetan tin maldima tamo to.
- Aha.
- I tako.
- Recite, kad ste poce delat, da li ste se od nekega vadi te fadigi da li je neki bi ki vas je vadi i ki je taisti?
- Radnici. A dobar radnik Martin Debeljuh i ovi sličniji, od njih san ja dosta nauči, a i oni su od mene jer i ja san bi više teoretski, a oni su praktično i tako.
- I to jeno s drugen je baš kumpariralo.
- Za poč napred, a?
- A iman zanimljivih slučajeva. Jednom je pumpa šla, Raša nan je pravila jedan rotor i se je raspala pumpa. Rotor se je raspa. I onda je pokojni Paliska Vitorio reka: stavite to u jenu vreću, ćemo zapeljat u Krapan tamo ćemo va hip storit drugi rotor. I oni su ga storili, a ja san tek bi poče tako reć delat i kad je prišlo rotor dole ljudi su ga montirali i gre brrrm razbije sve.
- Su oba dva ležaja su se razbili i oni ležaj vam je bilo u magazinu, a ja i jeno šes. Joni su opet to storili i onda je opet razbilo i onda su prišli poli mene.
- Ma ča bi to bilo tamo da se događa?
- A ja san zajno znao da to je akcijalna sila i san dao da naprave neke rupe tamo i to je normalno krenulo. Eko vidiš. Jer to je već bila, to nisu oni znali.
- E vidite, bravo, bravo. To je znaci neš, samo jedon bokunic, jedon mići litrat necega ca se je znalo trefit, a?
- E da. Ali kad se taj pić, kad se je razbila nekadar bilo je puno fadigi ili ...?
- A je bilo više nego sada jer je bilo sve je ručno, bile su one teške dizalice koje se podlagalo tamo i dizalo tako pa se rješavalo, ali ni bilo kakor danas. Ca ne?
- Danas dođe dizalica i zame valjak ča zame ga, nutra ga donese i popravi se ča treba i tako. A prvo ste se na ruki morali?
- Se na ruke.
- I se je to šlo?
- A mora poč.
- A ono put je trebalo bit dobar majstor, je tako da je?
- A ja ja... oni put su mornari došli na svoje, oni su obično broviza te terete, prenasali vamo tamo. Ca ne? E baš lipo. Recite da li biste uti nešto rec, vi ste stareji, alora delovac va fabriki, te mlajima ca bite vi reka, ca bite vi moga rec tako?
- Na delo treba bit poslušan, marljiv i rješavat ono koliko se najbolje more jer proces je toliko vezan da ako jedan zakataji i drugi onda će svi dobit manje plaće i to. Barem je tako bilo u ono vreme.
- E i onda se moralo pazit da se čim manje parova ima, da svi rješavaju svoj dio posla. Tako recete da onda ti mlodi malo neka paze malo, a?
- A nego ča.

- Bravo, bravo. E a da vas pitan nešto?

- Ja.

- Joli vi rete radi va konobu?

- Ja. Konoba.

- Rete radi? A zašto ne? Kad je tako neka fešta, pa bite sli. Dobra kapljica vina va konobe je bolja, nego da je kadi gdje popijete.

- Eko, ali mi ćemo baš cut to pjesmi "U konobi" od naših Anelidi.

(Pjesma: „U konobi“ Grupa Anelidi)

Litrati.

- Eko dragi slušatelji slušate emisiju Litrati našega radija, radia Labina. A sada smo caculali sa Milanom Radovićem. Som je taj šlovek reka da je rojen va Šumbere, koko je van dobri na neko fozo sreće. Živote i priša je do Koromačna do današnjega dneva i ni to tako lahko bilo nikadar, poce je delat miljondevestopedeset i cetrtega leta. Ali delo je hodilo, fabrika i dalje živi i je živela danaska i ona ima devedeset let. Va te fabrike ne samo da treba tamo delat va kamenolome, da treba delat z materijalom da treba nego i ljudi ki se to morejo na neko fozo organizirat i ljudi ki bi na neko fozo imajo jeno stvor va sebe da z ljudi moreju organizirat i da mora ta proizvodnja hodit.

Rekli smo da i nekadar kao i danaska ta cement se pakira va vreći i to je dobro. Kada govorimo o te fabrike ona put moremo rec da je miljordevestodvajstisestega leta ta fabrika se je zgrudila i tu je formirala ili zgrudila jena firma s Palerma.

Alora, od ona put pa do danaska puno je let pasalo. S nami je Remiđo Batelić.

- Remiđo, dobar ti don želimo i tebe. I koko, od kada si ti poce delat va fabriki, kega leta?

- Dobar don, ja son va Koromačne poce delat va sedme mesece sedamdeset cetrte leti.

- Kede si dela prvo tega?

- Ja son inače fini, ja son diplomirani inženjer rudarstva i kad son fini studij ono put san se zaposli u IUR-u tadašnjem (Istarski Ugljenokopi Raša), ali baš u to vrime se je rudnik pomalo zapira.

- I mi smo, nama je bilo tako točno receno, jeno veli skup je bi, je rečeno: "iščite si delo", čak znan da smo mi bili si praktički na neki način pisali neke prekvalifikacije, neke druge studije i tako.

- Ali ja i još dvo moji preteli kolege smo bili šli i smo našli delo va Ljubljani u geološkom zavodu kade smo praktički delali delo od nase struki, da tako recen. Tako da son ja tamo bi a skoro leto don, a pošto son ja ime fameju tada. Mene je to ustvari bilo malo teško, ja son ote bit doma i son bi noša u dogovoru, ustvari, on me bi tadašnji direktor Koromačna Dino Hrvatinić nekako poveza i ja san se vrati, sam priša u Koromačnu i son priša na radno mjesto vođe smjena. Tako da san por meseci, odnosno leto i nešto san dela kao vođa smjene, onda san posta tehnolog i sedamdeset i osme san tadašnji šef. Tadašnji šef proizvodnje je posta direktor i ja san posta šef proizvodnje, sedamdeset i osmega leta.

- Ki je bi onaj put?

- Prvo mene je bi Diminić Milan.

- Aha, Diminić.

- On je tada posta direktor i osamdeset i treće je njemu isteka mandat i tada san ja posta direktor.

- Kega lete je to bilo? Osamdeset treće.
- Koliko ljudi je u to vreme imela fabrika, koliko je ljudi zapošljavala?
- Fabrika u to vreme, to se mijenjalo stalno se pomalo smanjiva broj ljudi, ali je imela čak oko 400. Kasnije smo prišli na 320, ali ja moram reći da tada je imela dosta penzionera. Penzioneri, moram to reći, kad san ja priša sedamdeset cetrte, baš u to vreme krajem sedamdeset treće i sedamdeset i cetrte je počela s delom tzv. nova linija i ta nova linija je u stvari bila jena gola linija, važno da se peć obraćala i da je proizvodila klinker sa druga infrastruktura je bila tako da tako recen dosta loša i je treba dosta veli broj ljudi da bi se moglo uopće voditi taj proces. Evo tako da je bilo, a u to vreme jeno tristo i dvajsti zaposlenih, u redu ono stalno zaposlenih naših radnika.
- Koliko covjeki je bilo prvi, drugi, treći ... uvik vajka ...dvajsticetiri ure...
- Fabrika cementa dela dvajsticetiri ure. Peć se mora okretat i delat dvajsticetiri ure na don. Tu nema, za svaki zastoj peći je trošak, prema tome peć je tako storena da praktički ona mora se okretat,i proizvodi dvajsticetiri ure na don. Tako da je delo va fabrike organizirano u 4 smjene. Tri su na dele, znači prva, druga i treća i četvrta smjena je doma, na odmoru.
- Kao na odmore, ja.
- Jer se dela u sistemu još vajka tako, šes - dva, šes - dva, šes - dva. Šes don prva smjena, dva dana odmor, šes dan druga smjena, pa dva dana odmor, treća, i tako. I za ta dva dana ke su na odmore uskaće ona cetrta smjena. Tako je delo ovo organizirano i peć, kaže, ma cijelo postrojenje praktički mlince mete dela kad treba kad nema cemente u silosima, ali peć u pravilu ona se mora vajka vrtet. Sako hlađenje peći je, ne samo trošak, jer se kasnije mora zagrijavat, nego se dela šteta na samom postrojenju. U peći se stvara kora, za vrime stajanja se ona pada, uz pad onda pada i cigla i tako da to je šteta.
- Peć bi morala delat i zato je ono važno ča je reka prije Radović Milan, treba da se prati sako radno mesto. Da na svaken radnen meste bude puna da tako kažen koncetracija, da šlovek dela svaki svoje delo.
- Odgovornost ljudi...
- Odgovornost, jer ako bilo ka dio linije farmo onda mora se ca je sprida njega se mora farma evo. -- - Biće alora da ista ka z dela, ali prvo si reka, spomenu si besedu klinker da našima slušateljima objasnimo ca je to klinker?
- Klinker je da tako recen poluproizvod, Radović je prije reka, uglavnom sistem gre tako u kamenolomu u tupnolomu se vrši miniranje i utovar tupine, materijala, sirovina. Ta sirovina gre u drobnicu, tu se drobi i od drobilice gre u deponiju. Deponija sirovine. Od deponija sirovine, da laglje tako kažem da se kapi , od tuda taj materijal gre u mlin sirovine kede se proizvodi takozvano sirovinsko brašno. Ta sirovina točno mora bit ona se prati, kemijski sastav nju se ukomponira tako da se proizvede sirovinsko brašno koje je potrebno za proizvodnju klinkera. Znači brašno gre od mlina u silos. I iz tih silosa kasnije preko točno, kontrolirano ,preko vage gre sirovina u izmjenivač topline. Izmjenivač topline, to je jedan sistem ciklona kede se ustvari već brašno zagrijava. Dio procesa tehnološkog san već u izmjenjivač topline fini tako da sirovina za razliku od stare peći kede sirovina hladna praktički ulazila u peć. Tu gre sirovina, brašno već oko osamsto stupnjeva zagrijeno gre u peć.
- Peć je jedna cijev duga 64 metara, 4 metra promjera i ona je iznutra obzidana s ciglom, sa vatrostalnom ciglom. Znači, brašno ulazi s jedne strane, a na drugoj strani

peći na izlazu iz peći je gorionik (brener) kede gre nutra vatra. Odnosno, brener kede se vrši, na izlazu iz brenera se vrši sagorijevanje goriva bez obzira koje se gorivo upotrebljava i na taj način se to brašno peče.

- Znači, na jednoj strani ulazi sirovina (sirovo brašno), a na izlazu iz te peći izlazi klinker. Klinker je znači proizvod, poluproizvod u proizvodnji cementa ka se dobije iz sirovinskog brašna. Klinker, to su grudice tog materijala koje se, a moru bit i veći komadi i ono na izlazu iz peći pada u hladnjak. U tom hladnjaku se taj klinker i to tako treba bit, po procesu dosta brzo, jer hladnjak je roštilj kede, ispod tog roštilja, pušu ventilatori i hladan zrak i hlade klinker.

Još je na izlazu iz tog hladnjaka drobilica i nakon te drobilice klinker gre u silos klinkera. I to je, znači, taj klinker, to je poluproizvod u proizvodnji cementa. Iz tog silosa, kasnije, klinker se izuzima, točno opet, kontrolirana, kontrolirana preko vaga i uz druge dodatke se proizvodi cement. Zavisno od koje vrste, koju vrstu cementa se proizvodi, dodaje se razni dodaci. Za proizvodnju cementa je klinker i gips.

- Najvažnije?

- To je ne najvažnije, nego to je obaveza, bez toga nema cementa. A onda su, zavisno od vrste cementa ka se proizvodi, onda se dodaju drugi dodaci. Iz mlina cementa, onda cement gre, gotov proizvod u silose, i saki silos je za određenu vrstu cementa posebno.

- Ja, ja...i onda pakiranje opet ćemo reć gre na vreći..

- Nakon toga, dobili smo cement u silosu.

- U silosu, ja.

- I opet zavisi od narudžbe, zavisi ka vrsta cementa, taj cement se izuzima iz silosa i gre u pakirnicu

U pakirnicu...

- Ili u refuzu, može biti i u refuzu. U Koromačnu je moguće cement punit u cisterne, u vreće, i u brod.

- Ali u brod gre, uglavnom refuzo, ali onda su to vreće koje se preko dizalica se spuštaju palete u brod.

- U brod...

- Nekad se to delalo, ručno se slagalo vreće unutra u brodu i tako, sad je to palete tako da je malo brže to i da kažem...

- Dosta brže, dosta...

- Manje opasno, to san ote reć. Pakirnica, nekad su to bile pakirnice i vreće 50 kilske. Ja sam uvijek smatrao da je vela stvar napravljena ća smo prišli na 25 kilske vreće, jer vreća od 50 kila je teška i za mlade ljude, a kamoli ko si 8 sati na dan praktički tamo.

- Sada imate i to na 25 kil.

- Sad je isključivo 25, nema više 50 kilskih vreća. I te vreće, na izlazu iz pakirnice, one se zajno pakiraju na palete.

- Zajno.

- Tako da paleta, ima, da li je od tone ili tone i pol, zavisi koliko se, po narudžbi se paletizira cement i odmah se i sa folijom pokriva tako da on praktički se zaštititi.

- Paket, tako se ocuva paket.

- I tako se odmah ili u skladište ili na kamione se ukrcava sa viljuškarima.

- Se je to lepo ovako cut i se, ali je li hodilo vajka dobro ta proizvodnja? Je bilo problema va te proizvodnje, kad gledamo dijagramski, neki put je to hodilo dobro pa je nešto padalo, ne?

- Problema je uvijek. Vajka je problema jer linija je duga, kad se malo, ono šta sam sad proša, od tupinoloma pa do utovara u cisternu ili kamion, linija je duga i na toj liniji uvijek se, međutim. Ja kažem ovako, najvažnije je da peć radi, peć mora. Sve drugo se more nadoknadit, mlin cementa, on kad napuni silose, on more i stat, tu ni, ako je oprema malo slabija, on more stat preko blagdana, 3 - 4 dana. Recimo blagdan, ne gre otprema, on napuni silose, mlin stane, ali peć nema, ona mora se okretat trajno.

- Priša si kao mlodi inženjer va fabriku, pokle šef proizvodnje pa to je bila neka fabrika, ni bila danas kupljena od Holcima, ni bila privatizirana, bila je državna.

- Ja san priša, kažem, '74-e i tada su u Koromačnu bile dve linije, takozvana stara i nova linija. Stara linija je ugašena '85-e, znači za mojega mandata da kažen. I ta stara linija, ona nije imala nikakav izmjenjivač topline, to je jedno, i nikakav filter. Tako da, to je ono šta je Radović i prije govori, to je bilo grdo i videt, a naročito živet onim ljudima tamo dole. I zato, ona je koristila raški ugljen, ča je još gore, ugljen s velikim postotkom sumpora i je više, da kažen tako, zagađivalo. A nova linija, ka je napravljena 70-ih krajem treće i četvrte, ona je imala izmjenjivač topline i elektrofilter, tako da to je već tada bilo dan i noć u odnosu na staru liniju.

- Međutim, mi smo velikih problema tada s novu liniju imali, jer nije bilo deponija, odnosno silosa klinkera i ni bilo deponija sirovine. I onda se to paralelno, sa radom tvornice, pomalo napravila najprije hala za sirovinu i kasnije silos klinkera, kad je već priša Švicarac, da tako kažem, onda je to već pomalo postalo dan i noć u odnosu na, i ugašena stara linija, tada je to bi dan i noć u odnosu na ono šta je nekad bilo, ne?

- To, ta put od inženjera pa do direktora ni bi baš lahki. Tu su bili tvoji kolege reka si prvo, Milan Diminić pa bi je još Hrvatini, još?

- Da, Hrvatini je bi direktor. Prije Hrvatina je bi Cezare Dobrić i za vreme izgradnje te nove linije je posta Hrvatini direktor. Kasnije je Hrvatini bi šo u općinu, tadašnju općinu Labin, predsjednik izvršnog vijeća je bi na funkcije, tako da ja, Diminić je posta direktor i ja sam posta šef proizvodnje, to je bilo negdje '78-te. Lahko, lahko, ni bilo lahko, jer kažen, to je ipak bilo, uglavnon najveći broj ljudi je bi u pogonu, kao šef proizvodnje, ti si praktički mora imet, ne samo održavanje, vezu sa održavanjem, nego i sako radno mesto si mora kontrolirat, pratit. Ni bilo lahko, evo, jer linija ni bila tada još osposobljena kako treba.

- Za razliku od Milana, ti si prideva va Koromačne z vituru i biš šo doma z vituru, ti nesi ime problema za prevoz. Milan je mora zustat va Koromačne, perke, kako će hodit, hodeć poč va Šumber, to ni moga.

- Reka ste Milan, je tako? Reka ste s bicikletu moralo je poč za zgorun i pokle za zdolun. Za zdolun lahko, ma za zgorun, ca ne Milan?

- za zgorun ni bilo lahko.

- Ali, Remiđo je hodi z vituru, prevoz alora je bi, kad govorimo o prevozu, ona put je bi osiguran za si ljudi, bilo je kurjeri, to je već vreme kad su ljudi pridevali na delo s kurjerami.

- Da, bile su, bile su kurjeri za se tri smjene. Čak za drugu smjenu, recimo, kad san ja poče delat tada, biš ti reka, tada nismo imeli vituru još, ali su bile čak i dve kurjere. Jena je hodila preko Labina, preko Kranjci, a druga je hodila direktno preko Kapelice i va nje su bili deca od školi, tako da, a puno ljudi je bilo ki su se s kurjerami peljali i na delo, ne?

- A ja, ja...

- Kasnije, su počeli ljudi se više vituri nabavljati i ja mislin tako, ti si dobi pravo, ustvari naknadu za koliko je bila cijena za korjeru i si se moga peljat sa svojim veturami.
- Evo mi ćemo još malo opocinut pa ćemo mi pustit Neka sviri roženica od Vesne Ružić, a? More?
- More.
- More.

(Pjesma: „Neka sviri roženica“ Vesna Ružić)

- Dragi slušatelji, i dalje slušate našu emisiju Litradi.
- Smanon su va studije Milan Radović, Remiđo Batelić i Lino Dobrić. Sada govorimo z Remiđon. Remiđo, gonali smo o temu procesu, mislin da je ljudima, će bit stvarno čoro kuko pridemo vonka do tega cementa više-manje ja, više-manje, ali lepo je to tako reć. Cementara je to, 90 let i mislin da, 90 let je, i kuko treba puno dat i puno ljudi je tuka ki su doli bokunić sebe da ona danas bude.
- Reci mi Remiđo, se to s ljudima, te smjeni prva, druga, treta, da li je joko važan faktor da to tako recemo, šlovek, va te cele silne proizvodnje?
- Tehnika je važna, ali tehnika dela svoje za ca je tamo i ugrađena međutim najvažnej je slovek jer tehnika soma zose nebi funkcionirala da ni slovek ka je nadzire ka upravlja š njon i tako da, slovek od onog najnižeg da tako recen uvjetno do najvišega je strašno važan u vođenju od kompletnog procesa.
- Ljudi alora su napravili, ja bi reka, alora, bokunić sebe su doli da naprave taj rejting da tako recen te fabrike, ali ta fabrika je pokle šla u privatizaciju. Ti si bi anke jedon od teh ki si bi tamo na cele, na čelu te fabriki, a šla je u privatizaciju. Ki je prvi vlasnik bi te fabriki?
- Prvi vlasnik nakon te pretvorbe i privatizacije je bi, mi smo potpisali ugovor sa Société Suisse de Ciment Portland iz Neuchâtel. Oni, mi smo sa tom pretvorbom odnosno sa pokušajima pretvorbe počeli još devedesete leti, još za vreme Jugoslaviji.
- Aha..
- I predgovori su trajali, da bi se na koncu, bilo je šest, sedam ponuđača ki su bili zainteresirani, zainteresirani za ulaganje kapitala u Koromačno i na kraje smo mi 1992. potpisali ustvari ugovor, međutim pregovori su trajali so vrijeme, čak smo na kraje jedno vrijeme pošto je tada počeo i rat u Hrvatskoj, velih problema je bilo i treba stvarno na niki način te strance ke su bili zainteresirani za Koromačno treba respektirat s obzirom da su situaciju ka je bila tu da su se usudili dolazit u Hrvatsku i ulagat svoj kapital u Hrvatsku. U to doba, ali to je znak da smo mi bili i uvijek su svi isticali, da smo bili jedna zdrava sredina u koju se ustvari isplati i ka ima perspektivu neku da se more i da se isplati ulagat, ne mali kapital za prit u Koromačno.
- Danas je vlasnik Holcim.
- Ovako ja cu pokušat, znači mi smo potpisali ugovor sa Société Suisse. Kasnije je taj Société Suisse bio kupljen koliko mi znamo, jer ti ne znaš to baš tega kapitala kako to ide u svijetu. Njega je kupi Holderbank, to je jedna druga korporacija, ka je se bavila, poznata u svijetu, sa proizvodnjom cementa.
- Taj Holderbank je ustvari jedno mesto u Švicarskoj. Gradić u Švicarskoj i onda je to naprosto korporaciji smetalo. Sam naziv je smeta, to je ogroman trošak bi da se naziv Holderbank prebaci u Holcim. Tako da Holderbank je kasnije postao Holcim.
- A tako to onda.

- Holcim je naziv, Holdenbark znači je preša u Holcim, ali to je ustvari ista firma, ista korporacija,
- Samo ime su kambijali.
- I sad je po novome, ali to da kažem ni za moje vrijeme, to je sada, čak i taj Holcim se udruži da tako kažem sa Lafarge. Tako da ja mislim da je sad naziv Lafarge Holcim ili Holcim Lafarge. Tako da, ali više ni ni Holcim, evo.
- Eko ja, bravo, bravo. Delo jevek hodilo, je tako Remiđo? Ti si šo u penziju kega leta?
- Ja san šo 2007.
- Da li si pokle penzije još nešto dela tamo? Nisi?
- Ne, ne.
- Ki je tebe kambijo, ili nećemo reć kambijo, nego pokle tebe ki je priša za šefa proizvodnje?
- Za šefa proizvodnje nakon mene je prišla Virna.
- Cekaj, cekaj malo, prišla? Govoriš za žensku?
- Da.
- Žensku?
- Da.
- Ma nemoj mi reć.
- Mislin ni ona prišla tada u tvornicu, ona je u tvornici bila već, ne znan, sedan, osan let prije tega, ali je ona na mesto šefa proizvodnje zamijenila mene.
- Virna Višković Agušaj, i današnja direktorica tvornice.
- I ca ona je kao ženska morala obuć brgeši, je tako? Škornji, stavit klubuk? I to je morala poč gorika. To, to ...
- Virna je po tome poznata, nje ni bilo teška biš ti reka, ni obuć brgeši, ni stavit šljem na glavu, ali za razliku od mene ka san ime i brgeši i šljem, ona je i laptop imala sobon. Tako da ona je bila malo više, odnosno još je, više nego ca san ja bi.
- Cujete vi Milan to, a? Ste vide? Ca govori Remiđo za Virnu? Alora, Virna je baš zagrizla bi reka onaisti, kako kad jabuku zagrižeš.
- Virna je prava. I ako ja moren reć, kad smo mi nakon šta smo napravili pretvorbu, kad je švicarac već bi dole, kad su oni prišli, ti mladi, prišlo je par inžinjera. Ali moran reć da su svi oni bili pravi i još uvijek su dole, pravi dečki i cure, ali stvarno. A Virna je posebno jer ona je bila na neki način, recimo tehnolog i onda je po struci. Ja, ja kapin. Tako da je njoj to bilo najbliže, tako da je njoj to bila struka, evo.
- Remiđo, mi ćemo sada valje nju cut. Ona se sada zove, užareni je to telefon. Pa mi ćemo i nju cut ca ce ona to reć za vas tri ki ste va našen studije, a pokle ćemo još malo počakulat.
- Dobar dan, Mirna na telefonu. Evo, javljam se iz Zagreba i pozdravljam cijelu ekipu u studiju radio Labina. Me čujete?
- Čujemo, čujemo dobro.
- Evo, dobar dan. Joko mi je drogo da ste se svi uspijeli naći i ovaj da ste tu povodom devedeset godina naše tvornice. I ja bi prvo sega utela reć par riječi vezano na to prije. Prišla san u tvornicu pred 17 lit. I počela san delat kao, to mi je bi prvi, prvo delo ustvari u industriji i u mojoj struci. Sjećam se iz tog vremena, prišli smo, zaposlili smo se nas troje. Mlodi inžinjeri, relativno bez ikakvog iskustva u struci. Bili smo joko, joko lepo prihvaćeni od cijele ekipe ka je već do onda delala u tvornici. Prije svega tu se zahvaljujem puno i Remiđu Bateliću i Ivanu Diminiću, Željku Radeljeviću, Jadranku

Daniloviću i ko neson nekega nabrojila, ispričavam se, ali moren reć stvarno da se ca son navadila od dela san navadila od kolega. Od vođa smjena s kemi sam delala. Puno je njih seda va penziji. Znači prišla som ustvari u jednu tradicionalnu industriju va ke je i teško i naporno delo, rad u smjenama i svakakovim uvjetima. I kade mi je bilo, neson znala ča očekivat i ovaj, kako ću se uopće i snać, da li ću opravdat zasluženno da san dobila to delo. Ali stvarno kao značajno mlađa osoba i to još osoba ženskog spola, u tim uvjetima moren samo reć sve najlepce o svima koji su me stvarno i prihvatili, navadili nas puno tega i pomogli nam da nastavimo dalje i vodimo tvornicu na način kako su i oni to prvo delali.

- Virna, rekli su sve najbolje o tebe. Ja son misli kad spomenu žensku u proizvodnje, pa onako zamisliš tu osobu da gre prema tamo, kamenolomu, brageši, klobuk, vićoli i ono. Ali tu je receno, ja ali ona je prva prišla, ona je imela zajno i laptop sobon. Malo smo se nasmijali, mislin da, kako si očekivala? Si očekivala nešto drugo ili je to baš bilo u očekivanju?

- Neson očekivala ustvari nešto drugo i ustvari ono ca je možda najlepce u takovoj nekoj industriji je da ni samo uredski rad, nego prije svega je joko puno rada na terenu. Puno, puno rada i sa ljudima naručito kad govorimo o smjenskom radu. Fizičkog naravno hodanja, provjeravanja, zavlachenje u zatvorene prostore, rada na visini itd. Tako da je zahtjevno i sa te strane, ali je s druge strane jedon veli izazov i kada vi neznan nakon remonte ili instalacije nekog novog dijela postrojenja pokrenete tu proizvodnju i kad od nekega kamika ka je osnovna sirovina proizvedete gotovo proizvod cement, to je stvarno joko lepi osjećaj. I preporučila bin evo mladin generacijama koje dolaze da se već i u srednjim školama i u osnovnim školama, na fakultetima, opredijele za rad, ne samo u ekonomiji, pravo i takvim aktivnostima, nego baš i u industriji, laboratorijima, proizvodnji novih proizvoda jer se to sve nekako vrati nazad i slovek se osjeća vrlo korisno jer je doprinjeo stvaranju nekog novog proizvoda, nekoj novoj vrijednosti.

- Eko ...

- Eko, imala san joko velu podršku baš od svih, jer ni jednostavno ženskoj osobi bit u tim uvjetima. Ali imala san joko velu podršku baš u svojoj fameji i šire i uže i kućnih prijatelja i tete ka je čuvala deca ki su praktički odrasli u tih 17 let koliko son tu. Tako da, evo, zahvaljujen se stvarno svima i nekako dajem i preporuku i curama sa Labinštine, djevojkama, ženama, dečkima da je to dobro odabrani smjer.

- Eko, bravo, lepo si rekla Virna. Virna ti si sada na jednen poslovnen sastanke va Zagrebe. Alora, vek je dinamično, vek to delo hodi tako?

- Ja, mi smo ustvari znači nekako u zadnjih tri, četri godine, ajde dvije i pol intenzivno pokrenuli osim proizvodnje cementa u Koromačnu i Centar za inovaciju i projekte tako da taj Centar za inovaciju i projekte ka se sastoji i od rada u laboratorijima i na radu u razvoju naših proizvoda i direktan kontak pomoć i razvoj i tehnologije i proizvoda za naše kupce. Tako da recimo današnji dan provede u Zagrebu je prije svega za rad sa kupcima i sa direktnom primjenom naših proizvoda i razvojem u konačni proizvod na njihovoj strani. Tako da, onda tu vidite i cijelu tu zaokruženu sliku kade finjeva sve ono ca se u tvornici dela i na koji način mi moremo pomoć da se od tega proizvodi, prodaja i obradi još više.

- Eko, lepo je to. Neka bude srećno Virna.

- Fala puno, pozdrav još jedanput svima i vidimo se i za dodatnih devedeset let.

- Dobro je Virna, sada...
- Možda neki drugi ljudi, ali nadam se iz iste tvornice. Fala vam puno.
- Dobro lepa poruka, fala tebe. Eko, to je bila naša Virna Višković Agušaj.
- Eko čuli smo i Virnu. I Virna govori se najlepce o fabrike, ali sada kada govorimo o temu, što, alora što si od kega mesta si reka, ca si dela jušto? Ca si dela jušto pa si što va penziju?
- Kad mi je isteka mandat, odnosno kad više nisan bi direktor, onda san ponovno se vrati na mjesto šefa proizvodnje i tu san bi do zadnjih šest mjeseci prije penzije, san bi savjetnik kad je Virna, tako je bi dogovor, ona je postala šef proizvodnje ja sam posta savjetnik i onda mi je bilo pomalo dosta svega, tako da san ja što ustvari u prijevremenu penziju, mirovinu. I kažem, već san devet let u mirovini.
- Vajka radi prideš na skup i kad nešto fabrika organizira i ko ca sada ima devedeset let, Dani otvorenih vrata, i mislim da je to radi prideš va tu sredinu Koromačna.
- Ja moran reć da jo, priden radi, ali s druge bondi iman osjećaj da i onin ljudima ke sretnen, ke najden dole, da ni krivo, dapače da na neki način, radi počakuloju s manom i tako. Tako da mi to još malo više do kuraja da i priden tamo, ali sada usporedit tvornicu sa onem šta je nekad bilo to je ...
- Don i noc.
- Don i noć. Mi još za moje vreme smo, ja tako bin se izrazi. Mi smo počeli delat u tvornici neke parkove.
- Ja, ja.
- Zelenjavo i tako. Seda ja kažen, sada je obrnuto, sada je tvornica u parku. Ne da su parkovi u tvornici, nego sada je praktički cijela tvornica u jednom parku.
- Je, tako je.
- To je to je, ono što kaže prije Radović. Mi prije kad smo bili odzgora poli Brovinja, poli Višković, već se znalo da li peć gre ili ne. Jer je dimilo ili ni dimilo. – Prošilo.
A sada ti moreš jedino ko se peć okreće i znat je li ona va pogonu. Ti niderene vidiš nikakov dim, nikakvu prašinu.
- Je, je.
- Tako da to je dan i noć.
- Alora kad se nojdete tako pa i zaigrote, igrote briškulu i trešete. Moro, zno...ti si tako za moro, šija, šete....a?
- Ne baš...
- Ne...
- Ne baš, ali kede god si i kada son ja s moji kolegami bilo ki iz Koromačna, bilo kega sretnoš. Zajno gremo, valjda je to profesionalna deformacija, zajno pošneš govorit za fabriko. I kako je bilo i kako je i ca je seda i tako.
- Ja veka tako, a?
- Ja.
- Dobro je.
- A inače to ča ti govoriš, nekad su bile fešti u Koromačnu kad se krf davala. Koromačno je inače, tvornica cementa bila poznata...
- Poznata po ten, jo jušto...
- Po ten, i sako davanje krvi je bila nakon tega fešta.
- Eko vidiš.
- I onda se i kantalo, i na moru igralo i propio, jedon doživljaj.

- Eko lepo, ali ti znoš i zakantat, pa ja son cu kad rete na Skitaco, perke kad Rino organizira neš na Skitaco ona put i tamo obrnete jonca, pa se popije dobrega vina, i to vina od onudar koliko ja znon to, to će Lino pravit ki to se škrbijo za vino i oniput se i zakanto je tako?
- Ali još nešto bin reka, kad si vec potegnu tu ovaj, nekad smo, a oni još vajka danas samo više ne zovu, održavaju te degustacije vina i ja moran reć da son ja jedanput ze prvo mesto za moje vino i čak ja mislin da radi tega da me više ne zovu.
- Dobro je, fala ti Remiđo, mi ćemo opocinut, mi cemo sada cut jenu lepu stvor, a to je dragi slušateljji Đinu Bučić Bareli,a on je anka bi delavac va Koromačni, ca je dela? Ca je von dela Remiđo?
- Za moje vrijeme podmazivač za peć. I kad si već njega spomenu daj mi molin te da pravin jenu šćoricu.
- Ala šu.
- Ja son bi šef proizvodnje i to si 8 ur na don praktički s ljudima po radnin mestima i bi son poznat po ten ča son ja dosta jodi se i vopi i oni put kade je trebali i kade ni trebalo. I ja vajka pravin da jedino Đino Bučić, taj slovek, ka mi ni do nikad povod da tako recen da se jodin, perke on je vajka bi ispravan sto posto i vajk je dela svoje delo kako treba, tako da ja mu to na neki način zamerin, ni mi do gušta evo.
- Ali sada će on lepo zasost na mih more? Nabrojat ću Serđo Mikuljon i ti. More?
- More.
- Dragi slušateljji, reka son i vlih slušamo emisiju, emisiju ko smo na neko fozo baš deštinali za 90. let fabriki cementa Koromačno ka je danas Holcim fabrika Koromačno. S nami su va studije Milan Radović, Remiđo Batelić i Lino Dobrić.
- Lino, dobar ti don, tebe želin.
- Dobar dan, radio Labinu i sen slušaocima radio Labina.
- Lino najprvo reci mi, ti si hodi va školu tu va Labin?
- Ja. Tu san fini školu ...
- I pokle nesi moga noć nidere delo, koliko let nesi dela?
- Ne ja son bi, ja son bi stipendista fabrike, ja son zajno pokle školi šo na delo.
- Ma nemoj?
- Ja.
- Alora...
- Mesec don su me pustili doma...
- Da malo opočineš...
- Ja...
- I zajno su te zeli tamo na delo.
- Zajno su zeli mene i pokojnega Nela i Liđa, to smo bili generacija, ki smo
- A tako je...Nelo?
- Ja i Nelo smo i skupa finili školu.
- I ti si šo zajno delat tamo va, ca si dela va radione?
- Dela son, jedno vreme son dela ko tornidor, ko tokar, pa son dela ko mehaničar, pa son malo dela i s kovacon tako da son se pomalo navadi i ca se tiče tega dela ni mi bilo niš strano va te fabrike i dobro son fabriku pozno ca i danas mi puno koristi.
- Radiona je joko važna, bimo rekli, od vele je važnosti za bilo ko fabriko pa tako i za to kad je trebalo nešto napraviti vi ste zajno.. .

- A cuješ Radović je ništo prvo govorit, mi smo se to somi prvo delali, vajka smo si planirali remont neki sitni zahvati smo delali ili za 1. maj ili za 29. novembra, tako kad bi se fabrika, kad su ljudi šli doma, ili su fermali drobilico, oni put bimo mi delali te sitne remonte i popravljali. Ali većinon smo mi to se somi delali, i rezrvni kusi i montažo i remont na pojedinin postrojenjima.

- Koliko vas je bilo oni put?

- U ono moje vrijeme nas je bilo 42 va radioni, sa variocima, mehaničarima i tokarima.

- Da li je ta radiona anke delala, ko ca je prvo reka Remiđo va se smjeni, ne?

- Ne, ne bili su dežurni po jedon, dvo mehaničara zavisi kako je bilo potreba, su bili dežurni. Ali od jutra je gro delalo tih judi. I oni put ako je bila intervencija smo morali delat prekovremeno i suboti i nedelji kako je delo pitalo, ko je bi ta remont. Kako je delo pitalo, mi smo morali delat. Mi smo morali bit na raspolaganju 24 ure.

- Od te store pa na novu proizvodnju vi ste se prilagođavali kako je proizvodnja hodila ili?

- Mi smo se morali prilagođavat kako je se postrojenje kambijevalo, usavršavalo tako smo i mi morali poč u korak s ten, a mislin to ni bi problem, perke smo stvarno bili dobra ekipa.

- Reci mi jenu stvor, tamo je delalo puno ljudi, i puno majstori, puno vas je bilo ki ste delali, vi ste morali poznavat delo, recimo ti je pernesa neki kus i ca ti si treba znat za ca je taj kus da biš ga dobro napravi.

- Ma moren ti reć da smo mi imeli dobru strojnu pripremu. Strojnu pripremu smo imeli dobro. Ako ti je neki stori nacrt kako treba, materijala smo imeli ca smo imeli, ali uglavnon za pojedino delo smo imeli i onda ni bilo problem to napravit, ni bilo problem baren u mojen resoru, jer smo imeli stavrno, tamo su s manon su još delali dvo trdo dobri stori majstori tokari.

- A ki su ti isti?

- To je Mario Dobrić i Đulijo Cukon.

- Ki su šli va penziju nedere, ah 1995. , 1994.

- Kao mlodi kad si priša tamo delat, to je lepo cut da si paso određene fazi va te radione, da znoš pokle to delat.

- Po mene je to bilo dobro i to treba pomalo saki pasat da malo vidi kako je delat kao mehaničar, kako je delat na strojne opreme. Mislim, ja son tu dela 10 meseci pa son bi šo va vojsku. Od vojski son priša znači 1971. E oni put nas je doli ceka pakol va fabrike. Bila je rekonstrukcija, se je bilo razrovano, se je bilo rashitano i tu onda više ni bilo radnega vremena dokle ni fabrika portila. Tu smo onda delali don i noć i tu ni više bilo da ti ne moreš da nećeš i da ćeš poč na tanac i da je bi vikend.

Ja znon ja son jedanput uša va Tunaricu, ja i Rade, prvo njega san priša va Tunaricu Cezar je priša sa „mile tre“ po mene.

- Alora, ja ja to je tako bilo.

- Rekonstrukcija, mi smo oni put isto pored Đure Đakovića. Mi smo bili na ispomoći Đuri Đakoviću, Milan zno da nas je na montaže bilo por od nas, ki smo delali, mi smo va strojne opreme pripremali in djelove za montažu i vako i tu ni bilo pardona.

- Ca ne?

- Ne.

- Reci mi Lino ti si baš od Koromačna?

- Ja son rojen na Skitace, a va Koromačni son žive.

- A žive si va Koromačne.
- I sad živem va Viškovićah.
- Kede je to, to je joko dugo Viškovići od Koromačna?
- Je, je, 2 kilometra i pol.
- Ali više san na brodah nego poli Viškovići.
- Cuješ samo da te još i to pitan, si ti noša ženo, žensku ka te trpi toliko ili je ona tebe?
- A ne znon ki je kega noša, ali uglavnon trpimo jedon drugega i gotovo.
- Dobro je malo škercomo.
- Ja, ja.
- Kada govorimo o delu, ni samo, joko je važno, da ti ljudi ko ca je prvo vliih reka Remiđo, saki šlovek na svojen dele mora bit odgovoran za to delo, je tako?
- Bez tega ne more funkcionirat ni fabrika ni pojedino odjeljenje, ku ne bude saki odgovoran na svojen. A ku ovaj isti tamo kamo dela je kvar on ga mora na vreme jovit i ova isti ga mora na vreme otklonit da bi to na vreme moglo dalje portit.
- Alora koliko let si ti na te dele va Koromačni? Koliko let delaš ti va Koromačne.
- Ja san dela va Koromačni do 1995. Znači 25 let son dela, san dela va Koromačne, nakon tega, pokle tega son do otkaz, doma son si opra privatni obrt sa sinon. I neson bi doma tako reć ni 4 meseci pa su me zvoli nazad jer nisu imali rješenje na ispomoći i do današnji don iman ugovor ...
- Ko kooperanta?
- Kooperant sam dole, mislin ugovor iman dole sa fabriku za tu strojnu obradu, za tokarenje i ovo. Kd san saki don san s njimi dole 6 ur i im vršim te usluge njiove.
- To govorim, spred racun tega, kad si poce, ovo ca smo vliih rekli, je bila jena fabrika, dimila je, prošila je, a danas je to drugo.
- Slušaj, kad je bila stora fabrika oni put je to je prošilo na si kraji i leše mlin i kamin od peći i pak mašina je dimila, to je bilo se u magli u dimu. Mislin, dole smo bili stvarno dežgracijani va Koromačnu. Pored tega proha, moren reć i za mesto da je bilo oprta kanalizacija, to je bilo sega i svašta. I na moru i okole mora, kapiš, ca sada, sada je tehnologija takova, od elektrofilteri se prešlo na ti vrećasti filteri, ca je to sada nešto sasvim novo i bi reka Milan, ako ne pogledaš va fabriku i vidiš da se peč vrti ne znoš, ko fabrika hodi ko ne hodi, ne?
- Ja, ja, to je tako ja. Reci mi još jeno stvor pored toga tvojega fadigi ko si dela va fabrike bavi si se i nekin društvenin radon, pa svezvremeno si bi va bivše države i predsjednik mjesne zajednice.
- Ja son bi negde od 1976. pa do ne znan kega leta predsjednik mjesne zajednice i moren reć i onda i danas da je suradnja sa cementaron bila vajka dobra. Prvo je bilo nešto malo u krizi pa te to, se je malo fermalo. Ali u principu je vajka bilo. Ki god smo mi doli si planovi zacrtali ili si raspisali samodoprinos dali je bila u pitanju cesta Viškovići – Koromačno, koja je bila derutna i u tako lošen stanju. Mislin fabrika je tu učestvovala, malo je tu doła i bivša općina Labin i ovo se skupa, uglavnom ta cesta se je napravila. Pa smo mi 1980./1981. raspisali samodoprinos pa smo šli u sanaciju ambulante Koromačno. Pa smo dječji vrtić napravili, rekonstrukciju butegi smo storili, cestu smo ovaj, mislin školu smo ovaj popravili. I tu su isto oni doli svoj dio i tu ni bilo uopšte problema, dali većinom kroz šoldi, su nan na žiroračun doli šoldi i mi smo s ten. Ako smo mi imeli pet dinari, oni su nan vajka davali dvo, tri dinari tako da smo vajka doli skupa delali i živeli.

- Delo, ne samo va mjesne zajednice, nego delo anke va fabrike ima svojo restoran za marendi je tako bilo?
- Je, je tako je imela.
- Prvo je imela svoj restoran, mislin od kad san ja poče doli delat, još ko i naučnik 1966. su imeli svoj restoran, sada je to privatno vlasništvo, ali mislin ...
- Sejno hodi napred.
- Sejno hodi dalje, ljudi se tu hrone sa, imaju tri obroki, marendu, ubed i vecera.
- Ja, rekli smo da je fabrika vajka pomogla, ćemo reć, se ono ca ste vi planirali bili za bolje živet va te meste, perke trebalo je tu sigurat, recimo tu je i pošta, tu je i ambulanta, tu je vrtić, t u je škola, tu su butigi i tu treba.
- Ja son lepo domislin, kad smo 1981. oprli vrtić da jednostavno ni bilo, ovaj, ni bilo moguće upisat si deca od onega kraja jer je toliko dece bilo dole da to je bilo nešto za ne verovat. Danas, moreš hi va jene veture peljat seh ki su dole za vrtić va Koromačno, nažalost to je tako jer je dole puno ljudi šlo ća, ovaj od onega kraja većinom živet va labin ili ovako...ali mislin, son reka i prvo, ca god smo dole si stavili u plan i pokle kad smo delali i telefoni i evo sve je fabrika tu učestvovala, učestvovala je u sportu, konkretno u nogometnom klubu Cement i ribolovnom društvu. Međutim, sad ne dava tim sportskom organizacijama niš, su bili malo u krizi, sada navodno da ce opet pošnet malo ovaj davat i da nema problema, ali i sada se pomalo uključuje u program i ove akcije ke Općina Raša sprovede dole u Koromačnu.
- Recimo, kad govorimo o sportu, puno put moramo reć da je tu Nogometni klub Cement on je formiran kega leta?
- On je formiran 1958.
- 1958. Leta i od onaput do danas ima svoj kamp, kede, na Skitaci?
- Svoj kamp ima va Viškovići.
- Aaa Viškovići, aa tako.
- To je bilo nagnuto, pokle smo napravili nedere '73./'74. smo napravili rekonstrukciju i smo napravili pravi provi, provi kamp.
- Una put je baren kamp kad je bilo, una put su se tu si mladići nošli od tega kraja na ten kampe.
- Ja se domislin da son bi, ne znon '84./'85. son bi trener junior. A, da son ime od Staniša do Koromačna 25 juniori.
- Eko, vidiš ti to.
- Eko da to je bilo nešto ovo, ali san, moren reć da san osnova isto teniski klub, Stolno teniski klub Koromačno pa ga oni anke dobro igroju, va Prve lige hrvatske, nu ne znon kako se poli njih zove ta sistem takmičenja, ali va Prve lige te hrvatske so i onu su, dobro, sada su zauzeli sredino tablice, ne znon, 5. mesto, tako nešto.
- A to ni baš laki sport, tu je potrebna vela vela koncentracija, no ti si igro nogomet?
- Nešto malo son igro, ali to mene ni hodilo, ali pokle son bi dosta vremena uključen u taj sport, u taj nogomet i bi son jeno vreme trener juniora, pokle nesto malo seniora pa san bi i predsjednik kluba.
- Eko vidis, znos ca ćemo mi sada praviti, kede da si rojen, kede?
- Na Škitace.
- Na Skitace?
- Ja.
- A ca, ma tamo ni jedinega sada?

- Na žalost, samo Lemešić je Đani i niki više.
- I jedini više. A nekad je bilo?
- Po moje pameti ,to hi moren i danas nabrojiti, 160 ljudi.
- Eko vidiš, ali hodi, znos ca hodi seda, jena dobra pjesma pa hodi Oj Skitačo! Čemo cut?
- More.

(Pjesma: „Oj, Skitačo!“)

Litrati.

- Pokle ove lepe pjesmi, konti, oj Skitaco, pa tu so,t o moran ja reć, moran reć da je nekadar, na Skitace, su bile Labinske konti, i da su bile ,je bilo puno manifestacija na Skitaci , ali Skitaca je imela voprte vrotu i za poč nutra,i za poč na Skitaco i za poč skitaci doma.

Lahko ste prišli tamo, na skitaco, ali teško ste šli doma,van se ni baš šlo, ku ste malo popili mogli ste i zaklimat kede pokle jeno uricu pa pomalo grete doma nu Skitaca je kantala i sopla ... danaska je to se manje, nu šperojmo se da će ti mlodi nekodor poč puten da se oživi ta Skitaca. Ja bin reka za Skitaco da je to jeno od najlepšeh selah udeka va oven kraje koje ima velu historiju i puno tega za reć,ali mi se tornojmo, tornojmo se opet fabrike, tornojmo se holcim fabrike cementa,od Skitace vidite vi pomalo fabrika se vidi va vala, od Skitace to je lepo.

- Vas je tamo, ca ne Lino, puno ki ste rojeni na Skitace, ja a šli ste pokle živet va Koromačno?

- Ja, ja većinom su šli dole va Koromačno, tako je bilo.

- Tako je to bilo, ja, vrijeme je tako bilo ja. Reci mi još jeno stvor, tamo va Koromačne je zome i za puno ljudi jena interesantna stvor, a to je dom, dom va Koromačne. Nekada su ljudi hodili od svetega Ivonca od Žminja na tanac ma kamo, va Koromačno čo.

- Mislin to je bilo.

- To ne moren zamislit.

- To je bilo ono vreme kad smo bili jena dobra kompanija dole kad san bi predsjednik omladine, kad su si, sa elita jugoslavenska, ovaj nastupala doli va Koromačno, jednostavno kad smo si stavili va glovu da ćemo zapeljat ovega, smo zapeljali ovega od Kića Sabinca, od grupi 1977. pa na dalje, sada da ne govorin.

- Ja, ja.

- Ali uglavnom to, to mi je bila jena želja i ove kumpaniji odKkoromačna da to napravimo va Koromačne kako i ca san rekla prvo nego umren na Skitace moraju bit Labinske konti.

- Ca ne? Hahah, pa zos ne bimo napravili, pa moremo baš moremo.

- Još bi se dolo hi napravit.

- Još još bi se dolo napravit. Taj dom je lepi dom, lepo gore uređene su prostorije, doleka je barić , salo ima i to je jeno mesto, kede se ti ljudi nojdu?

- Tu se ljudo okupljaju, gore imaju prenzioneri svoj prostor gore, ima ribolovno društvo ima svoj prostor i fitnes sala je dole, a gore, mislin gore, dole je ovaj sala, lepo uredna i lepo ovaj mislin uređena, to je ovaj uz pomoć Holcima bila se uredila pred jeno, ne znon koliko 7, 8 let , forši i 10, i dole ima, stolnoteniski klub ima svoji stoli, doli obavlja svojo, a inače po potrebi, kao i jutre, kad bude bila proslava bit će dole, će se odvijat dio te manifestacije.

- Aha. Reci mi, šo si va penzijo, pomalo delaš, s cen se još ti baviš?

- Ma moren ti reć da se više, ni nogometon ni niš više ne bavin, da jednostavno bi najrađe da ren lepo na Brovinje jer sada više niman ni une kumpanije ko san ime, ali ulavnom gren tamo i pomalo co stržen, delan i pason vreme.
- Cekaj malo, cekaj malo, nemoj ti, sada si ute preskocit nešto, a ona smotra vina? Ona izložba vina? Za ono najbolje vino? Ca je uno? Kede to se organiziraš, da cujen ja to?
- Tu poli mene va radione, mi se sako leto spravimo.
- Ma ki to mi? Da cujen, ki se tu jos?
- Tu ljudi od ovega kraja, ono ca je Remiđo govori prvo, ono je bilo malo šire, to je bilo dole kad su bili na Drenju ili na Škitace poli Cezara, ali međutim mi smo se udeka dogovorili, da ćemo mi udeka za svoj gušt da vidimo poli kega ćemo pokle popit najbolje vino ne?
- Da mu ga popijete? Znači to je isto ko i za da viberete ko je najbolje?
- Onda poli njega remo pit.
- Vi rete poli njega pit?
- Pa sigurno.
- Ali ke su se ti ljudi, pravi nu?
- A tamo va Staniše?
- A ki je va Staniše?
- Je Dino, Dino Soldić.
- Ma nemoj mi reć da Dino ima dobro vino.
- Dino ima vajka dobro vino.
- A Dino Soldić, a?
- I Joleto anke ima, je reka da će ga dat na Škitaco je reka.
- Ja?
- Ja. Pokle je pokojni Liđo isto poče delat vino i pravo vino.
- Ja.
- Pa je ovaj Nelo, pa Đino, tvoj prijatelj Đino Janta, Đentile, moj Pasina Klaudio i ja nešto ca kupin grozja storin isto nešto malo pa i ja don i tako pomalo spravimo. Pokojni Renato Dobrić, uglavnom smo spravili vajka po 12-13 uzorki vina da smo mogli.
- Dobro, samo još to ćemo reć, kada vi spravite tih 12-13 uzorki vina, kada vi to izaberete da je najbolje vino? Zajno na pocetke ili cekate da fešta pocne?
- Ne ne.
- Pokle je sako vino dobro. Uglavnom mi čim počnemo, se spravimo tamo, saki donese svojo bocu, tamo je ona ista ki prima boce, tamo je obilježi i onda si degustiramo, si davamo ocjene.
- Ja.
- Ja, mislin ca je najpošteneje da si davamo ocjene perke ko je bila komisija, Đentile je vajka govori da neki ima protiv njega nešto i tako da on nikad ni moga prit do bukaleti i onda smo to kambjali, bi reka nedo, vrah mu ze mater, ma ca nikad ti ni dobro ... pa smo to kambjali i to tako gre.
- To gre tako i to bude va Borovinje, a vi kada grete vonka s tega, radioni, kede imate vidiš fabriku lepo, tako da van je to joko blizu fabriki, dobro neka bude srećno, šoldi ćete imat, i tocit malo bolje vino, perke ...
- Ima dobrega vina ima, ima odlično vino.
- Dobar je Dino, dobar je... i ne samo to, nego jimate i još takoveh kede se nojdete, kada je letnica.

- Prvi maj smo proslavili sada.
- Ja, ca ste za prvi maj pojali?
- Jenega jonca smo obrnuli.
- Obrnuli ste jenega jonca hahah dobro, je saki put tako.
- Uglavnom nan je, se spravimo na te degustacije, na te, ovaj, za prvi maj i na škitace kad su degustacije vina, tamo kamo san se ja rodi va one store kuće, tamo isto, s torimo ta kompanija ovaj neke jonce specemo ili nešto, uglavnom tamo se anke nešto poji.
- Lepo vidiš, alora vi se nojdete za nešto dobro pojes ili popit i to je to.
- To nas još vajka drži.
- To vas još vajka drži.
- Ja.
- Tamo je vajka i fabrika pa unaput kad vane pogledate fabriku i sega se domislite.
- Sega se domislimo ja.
- Se svoje mladosti, sega.
- A slušaj, si smo mi tamo pomalo svojo mladost proveli va te fabrike i nikad je ne moreš zobit, tema je nezaobilazna, kad nešto počneš govorit da ćeš fabriku tu vajka imet na zajike.
- Da li biš ti još nešto, tamo je dosta mlodih ljudi, mlodih ljudi ki so od onuda, da li biš ti nešto reka za ti mlodi ljudi, na kraje smo naše emisiji, ca bimo rekli na kraje? Ćemo hi pozdravit, ćemo nin nešto zaželit? Ali prvi ti to reci.
- A slušaj, to ovo malo, teh mlodeh ca je tamo, mislin ja bin nin samo poruči da se bavo tin aktivnostima, sporton i ovin svin drugin aktivnostima, nek se okupljaju, nek se, neka feštiraju neka ovo perke pokle će nin bit žol kamo su mladost, ovaj, kako su mladost proveli a da nisu se ni družili ni vamo ni tamo ... čim manje po oštarijah, čim više ovako po kompanijah i, i da se bave tin sporton, imaju sad se i čime bavit, nogomet, ribolovno društvo i stolni tenis, znači da si moru svoj život organizirat na lepi način.
- Eko fala ti, Remiđo, ćeš ti co reć ovin ljudimi ki delaju va fabrike ki nose tu fabriku, zaželit in nešto.
- Ma ja bin ote jeno stvor reć, možda ne tako krotko kako ca biš ti sada forši zahtjeva, ali ne son prvo reka pa ću sada. Mene evo se, ne znon ko besedo bin upotrebi, spočitava, da tako recen, da son, da son proda fabriko, a i sada ja mislin sasvim suprotno, da, ne samo ja, bili smo ekipa, ki smo bili određeni od Radničkog saveza? ... Da, naprosto, da storimo tu pretvorbu i privatizaciju te tvornice.
- I ja danas mislim, da mi ne smo to tada storili, da kako ca je cudah fabrikah i firmah va Labinščine, da bi se Koromačno samo se spominjalo i da ne bimo evo danas slavili 90 let dela, postojanja i dela te tvornice.
- Evo, mi smo naprosto, tada, va to vrime, mi smo jimeli program razvoja, ali nesmo imeli šoldi da bi se to realiziralo i storilo. Prema tome, stranac ka je tada priša, von ni kupi niš, von je ustavri uloži i stori dodatnu vrijednost. Tako da da fabrika, i von je s tim koliko je uloži, posta je i vlasnik, jer to je bilo njegovu šoldi.
- Normalno.
- Prema tome, ne more se reć da mo mi tvornicu prodali. A storeno je joku, se ono ca smo mi želili i oteli to je storeno. Napravljena je rekonstrukcija tvornice, povećan je kapacitet tvornice, a ja samo jeno stvor da ti recem kod tih pregovora, mi smo imeli tri osnovne devize, da tako recen.

Prvo da se napravi rekonstrukcija, tvornice, uz povećavanje kapaciteta. Drugo, da jedini radi tega ne more ostati bez dela, odnosno postati tehnološki višak. I treće, da se ono što se ugradi, što se postrojenje koje se ugradi, da bude ča se ekologije tiče u okviru tadašnjih evropskih normi, ča su vredile za celu Evropu. Evo, ja moram reći, za razliku od nekih, da se ja naprosto kako bin reka, ponosim s tim ča smo mi tada stvorili. I bin ote reći da zamenila nas je jena prava ekipa. I neka tako i dalje oni nastave delati pa će tvornica još slaviti, još rođendana.

- Još rođendana. A vi š njo. Reci Lino?

- Moren ja neš reć?

- Nego ča, ma reci.

- Jeno zgodo, jeno zgodo, kada son bi predsednik sindikata, na zajednicu Općina Reka, gore smo imeli udruženje, mislim Sindikat građevinara Hrvatske, i tamo san nešto šara na te sastanke i jedon me gleda i govori : „Ma otkuda si ti?“ , son reka. „Od Koromačna.“, je reka: „Ča poznoš onega Radalja Draga?“, san reka: „To mi je generalni direktor.“, je reka: „ Ja san prvo dela va carine, sada delam tu va građevinske firme.“ Je reka: „Priša je brod Viševica vo reko z opermu za Koromačno. I ni brodkošto, već su kamioni, šleperi da treba nakrcati to robo za Koromačno.“ A šef carine da mu je reka: „Ja ma Drago, ne možeš to tako uzeti za Koromačno. Treba to prvo da carina carini, da to prvo platiš carino. E bogati je reka, to treba prvo štukati jeno na drugo, je reka, onda neka to radi, pa će biti para i za mene i za tebe je reka. “

Dokle to tu stoji, je reka, nema šoldi.

- Nema šoldi, ja ... eko ... šjor Milan?

- Molin?

- Na kraje smo, s vami smo poceli i s vami ćemo finit, more?

- More.

- Ča ćete vi reći za temi mladima?

- A ča moren reći. Ja recimo za sebe i za ostale, jaz kad san poče delati, ja san dolazi na delo vrlo zadovoljan i spretni tu u svemu. A pokle na kraju sam poče bit malo ...

- Ča?

- Zakočen. Nekakor, ni mi drago bilo poč na delo, jednostavno?

- Ča ne? A ča bite oteli reći tim mladima? Da delaju, da napravo ...

- A mlodi, moraju se, zapravo sad va zadnje vreme stvarno ih i zimaju, i s onog dijela na posao, jeno vreme ni ga tega bilo, pa je bilo nezgodno. Ljudi su morali poč na drugi kraj već ča. Sada ih uzimaju više manje i sve šta bolje budu delali, će biti više novaca i više sega za njih, bolje život.

- Bravo. Fala van lepa, šjor Milan. Dragi slušatelji na kraju smo naše emisiji. Počakulali smo dosta tega.

- S nami je va studije bio Milan Radović, Remiđo Batelić, Lino Dobrić. Bila je to emisija o Holcimu, njegovemu 90. let fabriki Koromačno. Fabriki jeneg cementa, ka je pustila duboki, duuboki koreni va historiji vega našega kraja.

- A mi ćemo se još malo, pa ćemo se odjaviti. Ali pustiti ćemo jeno lijepo pjesmo, novo pjesmo, Dobro došli prijatelji od Valtera Golja.

(Pjesma: „Dobro došli, prijatelji“ Valter Golja)

- Finili smo još jenu emisiju našega radio Labina, i to Litradi. Gonali smo s nekadašnjim delavcima fabriki cementa Koromačno- Holcim danaska, ka ima 90. let dela. Bili so, moji gosti Milan Radović, Remiđo Batelić i Lino Dobrić. Nemojte misliti da smo oteli se

pravit. Ne. Pustili smo za jedon drugi put. I neken drugen. Pustili da se opet domislino historiji našega kraja, historijo ko je obogatila naša fabrika cementa Koromačno Holcim.

- Ja son Pino Knapić urednik i voditelj emisiji. S tehiku je i danaska parećo Goran Brezac. Ali znote ca van je. Morete nas poslihat i na komjutore, ko bi te oteli i ko to ovako napravite da pretisnete [www. radiolabin.hr](http://www.radiolabin.hr) i to baš tamo kede vas pita Emisiji na zahtjev. Moji gosti i ja ćemo vam zaželit puno sreći, zdravlja do drugega puta.

Litrati, vi poslušate emisijo Litrati.